

Kind en onderzoeker spreken niet dezelfde taal

Mogelijkheden bij diagnostiek van spraak- en taalproblemen bij meertalige kinderen

M.M.R. Julien

Een taalonderzoek bij een meertalig kind is een hele klus. De medewerking van een tolk en de ervaring van de onderzoeker zijn belangrijke peilers om een goede diagnose te stellen.

Logopedisten en klinisch linguïsten, vooral die in de grote steden, worden regelmatig geconfronteerd met de vraag om diagnostisch onderzoek te doen bij meertalige kinderen bij wie de taalontwikkeling moeizaam verloopt. Er zijn in Nederland weinig betrouwbare instrumenten beschikbaar om de taalproductie van kinderen, die zich in een meertalige situatie bevinden, nauwkeurig te meten.

Hoe kan een onderzoeker die talen zoals het Turks, het Arabisch of het Berbers niet beheerst, een gefundeerde diagnose stellen? Welke onderzoeksmethoden staan er tot zijn of haar beschikking? Hierna volgt een bijdrage aan de beantwoording van deze vragen. Eerst worden enkele moeilijkheden die spraak- en taaldiagnostici tegenkomen kort besproken. Daarna worden de mogelijkheden gepresenteerd die hun ter beschikking staan. Ten derde presenteert de auteur haar aanpak van

het onderzoeken van meertalige kinderen. Illusterende voorbeelden zullen die aanpak verduidelijken. Tot besluit worden conclusies getrokken over deze werkwijze.

Moeilijkheden

Er zijn verschillende problemen die logopedisten en klinisch linguïsten ondervinden bij het onderzoeken van spraak- en taalstoornissen bij meertalige kinderen. Dit betreft onder andere het ontbreken van:

1. voldoende genormeerde meetinstrumenten voor meertaligen en de beperkte validiteit van de beschikbare testen;
2. gemakkelijk toegankelijke gegevens over de normale taalontwikkeling van meertalige kinderen die in Nederland opgroeien;
3. kennis van tweede taalverwerving;
4. kennis van opvoedings- en communicatiestijlen binnen de verschillende etnische groepen in Nederland.

Alleen de twee eerstgenoemde moeilijkheden worden hier besproken. Om de laatste twee onderwerpen recht te doen zou dit artikel veel te lang worden. Bovendien is er reeds veel over geschreven. Voor informatie over linguïstische aspecten van tweede taalverwerving kunt u onder andere Appel en Vermeer (1994), Bol en Kuiken (1994) en De Houwer (1998) raadplegen. De artikelen van Van Keulen en Van Beurden (2002) en van Van der Brink en Aan de Wiel (1995) bevatten nuttige informatie over verschillende opvoedingsstijlen en culturele aspecten van communicatie en meertaligheid in Nederland.

Beschikbare genormeerde meetinstrumenten

Er is een aantal problemen bij het gebruik van de testen die in Nederland beschikbaar zijn voor diagnostische doelen.

De TAK (Taaltoets Alle Kinderen, Verhoeven (2001)) test alleen de beheersing van het Nederlands. Hiermee weet men nog niet hoe de beheersing van de andere taal of talen is.

De Toets Tweektaligheid (Verhoeven et al. (1995)) test taalvaardigheden zowel in het Nederlands als in het Papiaments, het Turks en het Arabisch. Voor andere talen zijn er geen genormeerde testen.

BIJNA ALTIJD IS ER EEN TOLK NODIG DIE KENNIS HEEFT VAN DE GRAMMATICAVAN BEIDE TALEN

Een groot deel van de vaardigheden die met de Toets Tweektaligheid worden getest zijn echter niet de vaardigheden die de meeste kinderen thuis of in de speeltuin opdoen, de 'Dagelijkse Algemene Taalvaardigheden' (DAT), zoals Cummins (1986) ze noemt. De vaardigheden die getest worden zijn schoolvaardigheden, de 'Cognitieve Abstracte Taalvaardigheden' (CAT). De meeste kinderen van vier en vijf jaar bezitten deze vaardigheden nog niet in de moedertaal noch in het Nederlands. Veel kinderen zullen deze vaardigheden alleen in het Nederlands, op school, ontwikkelen.

ling van kinderen die in Nederland opgroeien en naast het Nederlands een andere taal spreken, onder andere door Aarssen (1996), E-rramdani (1999), Van de Craats (2000) en Strating (2000).

De informatie die deze studies genereren is echter niet gemakkelijk toegankelijk en voorziet de logopedisten en linguïsten in het klinische werkveld niet van voldoende en nuttige gegevens voor direct gebruik.

Mogelijkheden

Het gebruik van genormeerde meetinstrumenten is niet de enige noch de beste mogelijkheid om taalproblemen bij meertalige kinderen te onderzoeken. Omdat de normgroepen vrij heterogeen zijn door grote variatie in de mate van meertaligheid en taalinput in de verschillende talen bij deze kinderen is het moeilijk om normen te hanteren. Een andere manier van onderzoeken, waarbij elk kind afzonderlijk wordt beoordeeld, rekening houdend met de individuele taalsituatie waarin het kind verkeert, is wenselijk. Analyse van de spontane taal lijkt een geschikte methode om de taalbeheersing van deze kinderen te beoordelen. Hiermee wordt gekeken naar hoe het kind communiceert in elke taal. Er wordt vooral gekeken naar de dagelijkse algemene taalvaardigheden. Die zijn in de moedertaal, en ook in het beginstadium van de verwerving van het Nederlands, beter ontwikkeld dan de cognitieve abstracte vaardigheden.

Om een oordeel te kunnen vormen over de taalbeheersing van het kind moet de onderzoeker kennis hebben van taaluniversalia (1), van de structuur van de talen in kwestie (2), van de normale ontwikkeling van meertalige kinderen (3) en, zo mogelijk, van de

Foto 1

De tolk vertaalt tijdens het intakegesprek.

De moeilijke toegang tot gegevens over de normale tweede taalontwikkeling

In de loop van de laatste twee decennia zijn in Nederland steeds meer studies uitgevoerd naar de normale taalontwikke-

gestoorde taalontwikkeling in de betreffende talen (4). Zie kader. Bijna altijd is er ook een tolk nodig die kennis heeft van de grammatica van beide talen en die begrijpt wat het doel van het onderzoek is.

1. Taaluniversalia

Taaluniversalia zijn de resultaten van de cognitieve capaciteiten van de taalgebruiker aan de ene kant en de communicatieve doelen die met taal bereikt moeten worden aan de andere kant.

Crosslinguïstisch onderzoek heeft aangetoond dat bepaalde taalstructuren en -constructies over alle talen heen grosso modo dezelfde verwervingsvolgorde vertonen (Slobin, 1985). Op basis hiervan kan men een gefundeerde verwachting hebben ten aanzien van de taalbeheersing van de kinderen die voor onderzoek komen, ongeacht hun taalachtergrond. Bijvoorbeeld dat kinderen van drie jaar in staat zijn om eenvoudige nevenschikte zinnen te maken, eerst met het voegwoord 'en' en later met 'maar', 'of' en 'want'. Of dat als een kind de bepalingen van plaats 'tussen', 'voor' en 'achter' gebruikt, hij de bepalingen 'in', 'op', 'onder' en 'naast' al verworven heeft omdat die op jongere leeftijd verschijnen dan de eerder genoemde. Of dat het gebruik van het perfectum om afgebakende gebeurtenissen in het verleden aan te duiden eerder verschijnt dan het gebruik van het imperfectum om gebeurtenissen in het verleden aan te duiden waarvan begin en einde buiten beschouwing worden gelaten. Deze voorbeelden illustreren dat de volgorde van ontwikkeling van algemene conceptuele categorieën bepaald wordt door de capaciteit van kinderen om nevenschikkende, spaciale of temporale relaties te conceptualiseren. Er is een ontwikkeling van eenvoudige concretere relaties naar meer complexe projecterende relaties.

2. De structuur van de taal in kwestie

Kennis van de structuur van de talen die het kind spreekt is onmisbaar om de fouten van deze kinderen te kunnen interpreteren. Zo is het bijvoorbeeld belangrijk om te weten dat het Turks geen bepaalde lidwoorden kent. Hierdoor is het voor de onderzoeker gemakkelijk te begrijpen dat de zin in het Turks 'Hond rent bijen achterna' niet ongrammaticaal is. Ook door de wetenschap dat in talen zoals het Portugees, het Turks of het Spaans het persoonlijk voornaamwoord als onderwerp van de zin weggelaten kan worden (de vervoegingsvorm van het werkwoord geeft dit namelijk voldoende aan), bijvoorbeeld 'At een koekje' in plaats van 'Ik at een koekje', zal de onderzoeker dit verschijnsel niet interpreteren als een fout zoals het geval zou zijn in het Nederlands.

3. De normale ontwikkeling van tweetalige kinderen

De onderzoeker moet rekening houden met onder andere cognitieve processen en strategieën zoals interferentie, overgeneralisatie, vereenvoudiging en vermindering van bepaalde structuren (Julien, 1990). Dit zijn processen en strategieën die een rol spelen bij de normale verwerving van een taal. Een veel voorkomend verschijnsel bij het verwerven van een tweede taal is interferentie. Interferentiefouten zijn fouten die tweede-taalleerders maken onder invloed van hun moedertaal. Als een bepaald aspect van de doeltaal verschilt van de moedertaal is het mogelijk dat er interferentie optreedt.

Het verwisselen van de persoonlijke voornaamwoorden 'zij' en 'hij' is een veel voorkomende interferentiefout van Turkssprekende kinderen. Die fout wordt gemaakt omdat in het Turkse taalsysteem het cognitieve onderscheid tussen mannelijk en vrouwelijk niet is vastgelegd. Er is maar één vorm van het persoonlijke voornaamwoord voor beide geslachten.

4. Gestoorde taalontwikkeling in verschillende talen

Een ander uitgangspunt bij het bekijken van de taalbeheersing van een meertalig kind is de kennis van taalstoornissen. Het is bekend, tenminste voor wat betreft eentalige Nederlands-, Duits-, Engels-, Zweeds- en Spaanssprekende kinderen met specifieke spraak- en/of taalstoornissen, welke soort fouten zij maken. "Uit de overwegend Duits- en Engelstalige literatuur komt naar voren dat specifiek taalgestoorde kinderen ten opzichte van zich normaal ontwikkelende kinderen blijvende problemen blijken te hebben met de vervoeging van werkwoorden", schrijven De Jong en Leemans (1994) hierover. Ook de onderwerp-werkwoord congruentie is bij deze kinderen gestoord.

Daarnaast hebben primair taalgestoorde kinderen, die talen zoals het Nederlands, Duits of Zweeds spreken, moeite met de correcte plaatsing van het werkwoord in de zin. Ze vertonen een blijvende voorkeur voor de plaatsing van het (meestal onverbogen) werkwoord in de eindpositie.

Uit Spaanse literatuur komt naar voren dat Spaanssprekende kinderen met taalstoornissen vooral de volgende fouten veel vaker maken dan zich normaal ontwikkelende kinderen: omissie van voorzetsel en bepaler, incongruentie tussen onderwerp en werkwoord en geslachtsincongruentie voor bepaler (Restrepo, 1995).

Het taalonderzoek

De basisaanname van de aanpak is dat er overeenkomsten zullen zitten in de manier waarop de taalgebruiker de 'instrumenten', de beide talen, hanteert. Een hieruit afgeleide veronderstelling is dat een kind met problemen met het verwerven van taal, in welke taal dan ook, in beide talen dezelfde soort moeilijkheden zal hebben. De onderzoeker moet dus zoeken naar die problemen die zich in beide talen voordoen om een diagnose te kunnen stellen.

Wat volgt is een beschrijving van de aanpak van de auteur.

Het onderzoek is gebaseerd op een vergelijking van de spontane taal in de twee talen die het kind (het beste) beheerst.

De voorbereiding

Het dossier van het kind wordt tevoren bestudeerd. Daarin moet onder andere staan welke talen (inclusief dialecten) het kind spreekt. Vooraf wordt aan de ouders gevraagd welke taal of talen het kind spreekt. Ook wordt de anamnese meertaligheid (Blumenthal en Julien, 2000) afgenomen tijdens een intake-gesprek. Deze bestaat uit een vragenlijst die de onderzoeker voorziet van relevante informatie met betrekking tot de taalsituatie waarin het kind tot nu toe heeft verkeerd. Er wordt onder andere gevraagd naar de blootstelling aan elk van de talen in kwestie, de houding van het kind en van de ouders ten opzichte van elke taal en de toekomstplannen van de familie.

Om enige kennis van de structuur van de taal in kwestie te hebben raadpleegt de auteur relevante bronnen, zoals de *Compendium of the World's Languages* (Campbell, 1999).

lands wordt onderzocht. Dit gebeurt als het kind slechts passieve kennis of beperkte actieve kennis van de moedertaal heeft. Daarentegen wordt bij een kind dat nog niet voldoende aan het Nederlands blootgesteld is geweest alleen de taalontwikkeling in de moedertaal onderzocht en beoordeeld.

Het uitlokken van taal

Het kind wordt gestimuleerd om in de betreffende talen spontane taal te produceren.

Een familielid, de OALT-leerkracht of iemand waarmee het kind vertrouwd is, wordt gevraagd om met het kind in de thuistaal te praten.

Het Nederlands wordt, afhankelijk van het kind (leeftijd, spontaniteit, verlegenheid), door de onderzoeker of een vertrouwd persoon uitgelokt.

Er wordt gestreefd naar een minimum van 25 vrije uitingen in elke te onderzoeken taal. Een groter aantal uitingen zou wenselijk zijn zodat de resultaten van de analyse meer betrouwbaar worden. Door de beperking in de totale tijd die aan elke casus besteed kan worden, is dit helaas niet mogelijk.

Ook vertelt het kind in beide talen een verhaal op basis van het plaatjesboek 'Frog, Where are you?' (Mayer, 1969). Dit wordt gebruikt bij kinderen boven de zes jaar om de verhaalopbouw en de pragmatiek te beoordelen.

Er wordt getracht om in beide talen, voor zover mogelijk, buiten het hier-en-nu, over dezelfde onderwerpen te praten. Dit maakt de vergelijking tussen de beheersing van beide talen makkelijker. De onderwerpen variëren van de hobby's van het

Foto 2

Analyse met een tolk van de video-opname van het onderzoek.

Keuze van de te onderzoeken taal of talen

Met de bovengenoemde informatie beslist de onderzoeker in welke taal, of talen, het onderzoek moet plaatsvinden. Het komt vaak voor dat de beheersing van beide talen wordt onderzocht. Dit gebeurt als het kind beide talen actief gebruikt. Het kan ook gebeuren dat alleen de beheersing van het Neder-

kind en gewoontes uit het land van herkomst, bijvoorbeeld het vieren van een verjaardag of een bruiloft, tot iets belangrijks wat recentelijk is gebeurd.

Na het onderzoek wordt een video-opname van het gesprek door een tolk van het tolkencentrum en soms door de OALT-leerkracht, samen met de onderzoeker, vertaald.

Werken met de tolk

Aan de tolk wordt een letterlijke vertaling gevraagd, inclusief de fouten die het kind maakt. De onderzoeker noteert de vertaling van de uitingen. Aan de tolk wordt per uiting gevraagd of die grammaticaal correct is. Als een uiting niet grammaticaal correct is, wordt gevraagd om de uiting in de brontaal op te schrijven. Vervolgens vraagt de onderzoeker wat elk woord (inclusief de verbuigingen en vervoegingen) letterlijk betekent. Zo krijgt de onderzoeker een beschrijving van elk onderdeel van de zin. De onderzoeker, die in de meeste gevallen de vreemde taal niet spreekt maar slechts enige kennis heeft van de structuur van die taal, bepaalt samen met de tolk in welke categorie de fout past die het kind maakte. Is bijvoorbeeld het werkwoord niet of verkeerd vervoegd, is er sprake van een verkeerde woordvolgorde of zijn er belangrijke zinsdelen weggelaten? Het is niet de bedoeling om de tolk te vragen om zijn mening te geven over de taal van het kind. Vragen als: "Is er een achterstand?" of "Praat hij anders dan andere kinderen van zijn leeftijd?" zijn niet toegestaan. Men vraagt dan immers de tolk een mening over een vakgebied buiten zijn of haar kennis en verantwoordelijkheid. Helaas begrijpen niet alle tolken het belang van een letterlijke vertaling en geven weer wat het kind had willen zeggen. Het is daarom heel belangrijk om de tolk goed te instrueren en met voorbeelden aan te geven hoe hij of zij moet vertalen.

EEN KIND ZAL IN BEIDE TALEN DEZELFDE SOORT MOEILIKHEDEN HEBBEN

De analyse

De richtlijnen van het STAP-instrument (van den Dungen & Verbeek, 1994) worden gevolgd om de analyse van de spontane taal in het Nederlands uit te voeren. Belangrijk is dat de interpretatie van de fouten anders is dan bij een eentalig Nederlandstalig kind. Het moge bijvoorbeeld duidelijk zijn dat als een Turkstalig kind in het Nederlands de bepaler weglaat of verkeerd gebruikt dit niet als ernstige fout geïnterpreteerd kan

worden. Het Turks kent, zoals gezegd, geen bepaalde lidwoorden en het weglaten en verkeerde gebruik van de bepaler in het Nederlands is meest waarschijnlijk een interferentiefout. De fouten die het kind heeft gemaakt, zowel in de grammatica als in de semantiek en pragmatiek, en de complexiteit van het

LINGUISTISCH DOMEIN: Syntactische correctheid	NEDERLANDS	BAHASA INDONESIA
Weglaten van hoofdwkwoord	Voorbeeld: "Hij (heeft) de bal met zijn neus (gepakt)". Deze fout werd drie keer gemaakt (dit is afwijkend)	Voorbeeld: "Tadi di kantor papa terus hilang" = Daarnet (was hij) in pappa's kantoor vervolgens verdwenen. Deze fout werd vier keer gemaakt (dit is afwijkend).

Tabel 1

Vergelijking van de syntactische correctheid van de taalproductie van Aron in het Nederlands met die in het Bahasa Indonesisch.

taalgebruik in het Nederlands, worden vergeleken met die in de andere taal. Hier volgen enkele voorbeelden:

Voorbeeld 1

Aron, een Indonesisch kind van zeven jaar dat vanaf zijn tweede levensjaar in Nederland opgroeit, spreekt thuis voornamelijk Bahasa Indonesisch. Het Nederlands spreekt hij voornamelijk op school. Aron laat onder andere het hoofdwkwoord in beide talen vaak weg. Uit overwegingen gebaseerd op taaluniversalia worden in een zin bepaalde structuren verwacht zoals bijvoorbeeld een hoofdwkwoord. Het weglaten daarvan wordt beschouwd als afwijkend. Zie in tabel 1 de vergelijking tussen het Nederlands en het Indonesisch. Wat tussen haakjes staat werd door Aron weggelaten.

Voorbeeld 2

Achmed, een jongen van zes jaar, spreekt voornamelijk Somalisch en is twee jaar geleden naar Nederland gekomen. Achmed spreekt in het Somalisch en het Nederlands in korte, eenvoudige zinnen. Nevenschikkende en onderschikkende zinnen komen in zijn taaluitingen niet voor.

In de spontane taal van een kind van zes jaar worden nevenschikkende en onderschikkende zinnen verwacht mits hij de gelegenheid krijgt om die te produceren. Tijdens het onderzoek was dit het geval. Bij navraag gaven de ouders aan dat het taal-sample representatief was voor Achmeds spontane taal thuis en dat Achmeds vierjarige broer samengestelde zinnen in het Somalisch maakt. De syntactische complexiteit van Achmeds taal wordt derhalve als onvoldoende beschouwd.

Voorbeeld 3

Eva, een Kantoneessprekend kind van vijf jaar, heeft moeite met het verwerven van bepaalde Nederlandse klanken. Ze kan in haar uitspraak 'paard' en 'baard' niet onderscheiden.

Kennis van cognitieve processen en van de fonologie van Chinese talen bracht een verklaring voor de fouten die Eva in het Nederlands maakt. In de Chinese talen bestaat er geen verschil tussen /p/ en /b/ aan het begin van een woord. Ook bestaan er in de Chinese talen bijna geen medeklinkerverbindingen, waardoor Chinese kinderen vooral veel moeite hebben met medeklinkerclusters in het Nederlands. De fouten in tabel 2 zijn, in het geval van Eva, interferentiefouten en betreffen dus geen fonologische stoornis of articulatiestoornis.

LINGUIÏSTISCH DOMEIN: Fonologie	NEDERLANDS	KANTONEES
Klankverwisseling	Voorbeeld: 'baard' wordt als 'paard' uitgesproken	Voorbeeld: Geen vergelijkbare fout. In het Kantonees zijn de klanken /b/, /d/ en /g/ in initiale positie stemloos
Clusterreductie	'stoel' wordt als 'toel' uitgesproken	Geen clusterreductiefouten. Het Kantonees kent slechts weinig medeklinkerclusters en die kan Eva goed produceren

Tabel 2

Vergelijking van de spraakfouten van Eva in het Nederlands met haar fouten in het Kantonees.

Tot besluit

Hoewel we graag objectieve linguïstische criteria zouden willen hanteren om het diagnostisch onderzoek van de spontane taal van meertalige kinderen uit te voeren, blijken de mogelijkheden beperkt.

De vergelijking tussen de beheersing van de verschillende talen, rekening houdend met factoren zoals hoeveelheid en kwaliteit van blootstelling aan elke taal, maakt het mogelijk om een uitspraak te doen over de aard en ernst van de problemen. De voorbeelden hierboven illustreren hoe dit te bereiken is met kennis van taaluniversalia, van tweedetaalverwerving, van de structuur van de verschillende talen en met de niet te onderschatten hulp van een tolk.

Mijn ervaring tot nu toe laat zien dat de hier beschreven aanpak een differentiaal diagnose mogelijk maakt die nodig is om onnodige verwijzingen naar het speciaal onderwijs te vermijden en de juiste hulp voor elk kind te zoeken.

De reacties op de adviezen die uit deze onderzoeken voortvloeien zijn positief. Er is een toename in de aanvragen vooral door logopedisten en door scholen die het vaak moeilijk vinden om bij deze kinderen een diagnose te stellen en om hen adequaat te begeleiden.

Deze wijze van onderzoek kent nog wel problemen en er zijn ook enkele nadelen. Zo zijn de tolken niet opgeleid om het soort vertaling uit te voeren dat van hen wordt vereist. Er ontbreken normen voor de ontwikkeling van deze kinderen in de moedertaal. Dit maakt het voor de onderzoeker moeilijk om de ernst van het probleem in te schatten. Tegelijkertijd is de taalontwikkeling van meertalige kinderen echter zo heterogeen dat het niet altijd wenselijk is om normen te hanteren zelfs al zouden zij er zijn. Verder kost het onderzoek op deze wijze veel tijd en inspanning.

De ervaring en het inzicht van de onderzoeker zijn dus van groot belang.

Wensen voor de toekomst

Om de in dit artikel uiteengezette aanpak verder te verbeteren is een aantal zaken nodig. Een deel daarvan is al in een voorbereidende fase. Zo is er een bijscholing voor tolken in de maak zodat die de diagnostici beter kunnen helpen. Die bijscholing wordt georganiseerd door het Tolk- en Vertaalcentrum Nederland in samenwerking met het Haags Audiologisch Centrum. Wat nog gedaan moet worden is het identificeren van mijlpalen voor de taalontwikkeling in een aantal talen van meertalige kinderen die in Nederland opgroeien. Verder moet relevante informatie

systematisch georganiseerd en weergegeven worden. Hierbij valt te denken aan de bovengenoemde mijlpalen in de taalontwikkeling, relevante linguïstische kenmerken van de betreffende talen, de meest voorkomende taalfouten in de normale ontwikkeling en kenmerken van taalstoornissen in die talen. Deze informatie moet op een gebruiksvriendelijke wijze worden geordend en weergegeven zodat deze snel en gemakkelijk door diagnostici gebruikt kan worden. Ook moeten er meer diagnostische instrumenten worden ontwikkeld waarmee de beheersing van de moedertaal, in het bijzonder van de spontane taalproductie, op een systematische en betrouwbare manier in kaart gebracht kan worden. Naast de bijscholing voor tolken zou er ook een bijscholing voor tolken en diagnostici samen plaats moeten vinden, waardoor zij beter met elkaar kunnen samenwerken. Een laatste wens is meer beschikbare tijd per onderzoek, zodat er een nauwkeurige diagnose gesteld kan worden.

Opmerking

Hoewel deze aanpak, zoals gezegd, zijn definitieve vorm nog niet heeft gevonden, heb ik de achterliggende gedachten en mijn werkwijze bij onderzoek van meertalige kinderen toch aan u willen presenteren. Reacties op dit artikel zijn zeer welkom; zij zullen dit werk helpen verbeteren. Graag reacties ter attentie van M.M.R. Julien, HACE, Postbus 848, 2501 CV Den Haag of per e-mail: m.julien@acdenhaag.

Samenvatting

Bij meertalige kinderen is het belangrijk om naast de beoordeling van de ontwikkeling van het Nederlands ook de ontwikkeling van de andere taal of talen te beoordelen. Hiermee kan men weten of er sprake is van een taalstoornis dan wel van een onvoldoende beheersing van het Nederlands en/of van de thuistaal. Dit artikel presenteert een diagnostische aanpak, in ontwikkeling, gebaseerd op onderzoek van de beheersing zowel van het Nederlands als van de andere taal.

Summary

Linguists and speech and language pathologists working at Audiology and Speech and Language Centres often need to evaluate the language development of multilingual children. There is consensus that in investigating multilingual children the investigator needs to know the development in both languages in order to adequately diagnose the problem.

The author presents a procedure which is still being developed. It allows the investigator, who often does not master the language(s) spoken by these children, to make a differential diagnosis between a language disorder and a language retardation. The procedure is based on a comparison of the child's spontaneous speech samples of both Dutch and the other language(s).

Trefwoorden

spontane taalanalyse, meertaligheid, taalstoornissen

Auteur

Manuela Julien is als neurolingüïst en logopedist werkzaam in het Haags Audiologisch Centrum.

Literatuur

- Aarssen, J., (1996). *Relating events in two languages: acquisition of cohesive devices by Turkish-Dutch bilingual children at school age*. Tilburg: Tilburg University Press.
- Appel, R., A. Vermeer, (1994). *Tweede-taalverwerving en tweede-taalonderwijs*. Bussem: Dick Coutinho.
- Blumenthal, M., M.M.R. Julien, (2000). Geen diagnose zonder anamnese meertaligheid. *Logopedie en Foniatrie*, 72, 13-17.
- Bol, G., F. Kuiken, (1994). Verschillen en overeenkomsten tussen de verwerving van Nederlands als eerste en twee-

de taal. *Stem-, spraak- en taalpathologie*, 3, 227-240. Amsterdam/Lisse: Swets & Zeitlinger.

- rink, G. van der, M.C aan de Wiel, (1995). Meertalige kinderen. *Logopedie en Foniatrie*, 6, 162-166.
- Campbell, G.L., (1999). *Compendium of the World's Languages*. London: Routledge.
- Craats, I. van de, (2000). *Conservation in the acquisition of possessive constructions; a study of second language acquisition by Turkish and Moroccan learners of Dutch*. Proefschrift Katholieke Universiteit Brabant.
- Cummins, J.M., (1986). *Bilingualism in education: aspects of theory, research and practice*. London: Longman.
- Dungen, L. van den, J. Verbeek, (1994). *STAP-instrument* (2e herziene druk van 1999). Publicatie van het Instituut voor Algemene Taalwetenschap. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- E-rramdani, Y., (1999). Tweetalige ontwikkeling in Context (2): het Berbers en het Nederlands van in Nederland wonende kinderen. *Anéla toegepaste taalwetenschap*, 1, 35-48.
- Houwer, A., (1998). Taalontwikkeling bij meertalige kinderen. *Stem-, spraak- en taalpathologie*, afl. 4, A7.4.2. Amsterdam/Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Jong, J. de, G. Leemans, (1994). Specifieke taalstoornissen bij kinderen. *Taalstoornissen Cahier bio-wetenschappen en maatschappij*, 3, 23-29. Leiden: Drukkerij Groen BV.
- Julien, M.M.R., (1990). *Transfer as a cognitive process in the acquisition of a third language*. Master thesis applied linguistics. Carbondale, USA: Southern Illinois University.
- Keulen, A. van, A.van Beurden, (2002). *Overeenkomsten en verschillen. Opvoedingstijlen in multiculturele Nederland*. Bussum: Coutinho.
- Mayer, M., (1980). *Frog, Where are you?* New York: Puffin Books.
- Restrepo, M., (1995). *Identifiers of Spanish speaking children with language impairment who are learning English as a second language*. Unpublished doctoral dissertation, Tucson, USA: University of Arizona.
- Slobin, D.I., (1985). *The cross-linguistic study of language acquisition (Vol. 2)*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Strating, H., (2000). *Lexicale ontwikkeling in het Nederlands van autochtone en allochtone kleuters*. Proefschrift Katholieke Universiteit Brabant.
- Verhoeven, L., N. Goretta, G. Extra, Ö.A. Konak, R. Zerrouk, (1995). *Toets Tweetaligheid*. Arnhem: Cito.
- Verhoeven, L., A. Vermeer, (2001). *Taaltoets Alle Kinderen*. Arnhem: Citogroep.